

varen ser utilitzats amb una voluntat retòrica i didàctica com a paradigma de pobles grecs «barbaritzats», malgrat que segurament deuria tractar-se de pobles «bàrbars» hel·lenitzats.

15) Segons D. Braund, a «Writing and Re-Inventing Colonial Origins: Problems from Colchis and the Bosphorus» (p. 287-296), els relats de la història de la colonització en l'antiguitat es desenvolupen en un període posterior al moment de la colonització i corresponen a una necessitat tardana de definir els orígens d'una comunitat com a elements determinants d'una identitat cívica. L'estudi d'aquests relats, però, sovint demostra que eren objecte d'alteracions depen-

de les circumstàncies internes i externes d'una comunitat.

16) A.I. Ivantchik, «Die Gründung von Sinope und die Probleme der Anfangsphase der griechischen Kolonisation der Schwarzmeergebietes» (p. 297-330), partint de l'anàlisi del conjunt de les fonts literàries relatives a la fundació de la colònia de Sinope i, a la llum de la informació que contenen, es planteja la data de l'inici de la colonització del litoral septentrional de la mar Negra.

Marta Oller

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Ciències de l'Antiguitat
i de l'Edat Mitjana

MANEL GARCÍA SÁNCHEZ. 1999.

Las mujeres de Homero.

València: SEMA (Universitat de València).

Monografías del SEMA, núm. 1, 138 p.

El *Seminario de Estudios sobre la Mujer en la Antigüedad*, dirigit per Carmen Alfaro Giner sota el recer del Departament d'Història Antiga de la Universitat de València, enceta amb *Las mujeres de Homero* una col·lecció de monografies orientada cap al seu àmbit de docència i recerca, que s'afegeix a la publicació de les actes de les seves sessions anuals. El seu autor, Manel García, és un jove investigador vinculat al Departament d'Història Antiga de la Universitat de Barcelona i ja col·laborador habitual del SEMA en tant que una de les seves línies d'investigació és la història de la dona, no només a la Grècia antiga sinó també a l'Imperi persa —sobre aquest darrer tema té previst un capítol a *Beyond the labor matronalis: women and labor in ancient times* (València), a punt de publicar.

Las mujeres de Homero no pretén ser més que un estat de la qüestió sobre el retrat de la condició femenina presentat per la *Ilíada* i l'*Odissea*, la primera síntesi de conjunt publicada sobre aquest assumpte tan com-

plex i fins i tot polèmic, en la qual l'autor no es limita a informar de les diverses posicions, seguint en tot moment de ben a prop els textos homèrics, sinó que hi pren partit. I el resultat és una visió coherent de la dona homèrica en els seus diversos aspectes —les virtuts i els vicis femenins, el matrimoni, la maternitat i les tasques que els són assignades— a partir dels exemples de les figures femenines que es troben als poemes, siguin deesses, magues, reines, princeses, concubines o bé esclaves.

En primer lloc, les virtuts pròpies de les dones lloades pel poeta —bellesa, virginitat, submissió...— apareixen no com a fins en si mateixos sinó com a instruments que augmenten la glòria dels herois, de la mateixa manera que els seus vicis —covardia, falsedat, poder de seducció...— van en detriment de l'honor també dels homes. Unes i altres configuren una moral i uns models femenins diferents de l'excel·lència dels guerrers, a la qual estan subordinats.

L'estudi detallat de l'àmplia tipologia de matrimonis que apareixen als poemes homèrics, conseqüència probable de la sobreposició de costums d'èpoques diferents i del camp lèxic al voltant del matrimoni, permet constatar la falta de llibertat de la dona, un ésser dependent sempre de la raó patriarcal. El pas següent consisteix a desmuntar el mite del matriarcat, establert en els estudis d'història de la dona com a resultat d'una aproximació ideològica i una interpretació esbiaixada de dades de diferents procedències, disperses i mal compreses. Lluny d'oferir indicis d'una primitiva societat dominada per les dones, la mentalitat homèrica circumscriu la dona fonamentalment en el paper de mare d'herois. Finalment s'arriba a les tasques femenines: en un món en què la glòria s'obté en la guerra, la dona resta confinada a l'administració de la casa de portes endins i a les feines domèstiques, sempre per a servir l'home, si bé les dues possibles activitats externes, la festa i el ritual, tot just apuntades, mereixerien potser un tractament més extens. La conclusió és clara: la dona apareix sempre subordinada a l'home i a la transmissió i conservació del patrimoni familiar, i quan se surt d'aquests límits la conseqüència és el desastre.

Al llarg del llibre s'evidencia la combinació en l'autor d'un profund coneixement dels poemes homèrics, aconseguida per mitjà d'una contínua i amorosa lectura, amb un ús exhaustiu de l'abundant bibliografia secundària sobre Homer i la història de la dona grega i en particular l'homèrica. Com a historiador, l'autor és conscient de l'extrema dificultat de situar en una cronologia concreta el que és producte d'una sedimentació més o menys indèstriable de materials acumulats en segles de tradició èpica oral i, per tant, sap que s'atansa no pas a un pur document històric sinó a la complexitat d'uns textos que, en efecte, reflecteixen en gran part una societat —o més ben dit: diverses societats successives— però que al capdavall són una elaboració literària.

Aquesta revisió no passa per alt algunes de les hipòtesis menys fonamentades i més

peregrines al voltant de la mirada d'Homer sobre la dona, fins al punt de recordar que alguns han arribat a pensar que el mateix poeta era en realitat una dona. Anècdotes que només són acceptables en la novel·lació a banda, certes suposicions, com la del matriarcat, defensades sobretot per un determinat feminisme, mereixen crítiques punyents de l'autor, de vegades fins i tot iròniques, per a retreure'ls no pas una posició ideològica lícita i susceptible de despertar simpaties sinó la seva manca de rigor històric. Esperem que la resposta no sigui blasmar la condició masculina dels homes que gosin intervenir en els debats d'història de la dona, per la qual també sentim interès.

Aquesta és la grandesa i alhora la servitud dels clàssics: sovint se'ls fa dir el que es vol. Però mentre que potser és vàlid tot agosarament en qui s'hi aproxima des d'una recreació literària o un muntatge teatral, no ho és pas en les disciplines que es volen científiques. En efecte, també les ciències humanes i socials, sigui la història, la filologia o l'antropologia, han de tenir el més gran rigor possible si es pretén edificar sobre uns fonaments sòlids, i abordar els textos, en la mesura en què es pugui, amb una mirada neta de prejudicis i ideologies prèvies, amb la màxima prudència i honestat per a evitar una visió esbiaixada i una selecció finalista, malgrat que moltes vegades aquestes virtuts impedeixin arribar a una certesa infundada, sobretot en acostarse a aquelles societats primitives del món antic de les quals manquen fonts històriques.

Homer, que constitueix per si mateix tot un món, queda en un espai comú, amb els límits borrosos entre la història, l'antropologia i la filologia. Aquesta síntesi no es tanca a les contribucions de cap disciplina, però aposta decididament per una sensata lectura d'historiador, una lectura que, al seu torn, pot aportar seny a matèries tendents als desvaris, com l'antropologia, i proporcionar a la filologia l'estudi no tan sols d'un lèxic i unes pràctiques situats en el seu context

social sinó també el coneixement dels orígens d'un imaginari misogin, constituït per figures de tanta influència com Helena, Penèlope, Nausica, Andròmaca, Hera o Afrodita, que han alimentat no solament la

literatura grecollatina sinó també tota la literatura occidental.

Sebastià Giral
IES Alella

ALBRECHT, Michael von. 1997-1999.

Historia de la literatura romana desde Andronico hasta Boecio.

Barcelona, 2 vol. 1700 p. ISBN 84-254-1954-9.

Hemos esperado pacientemente para poder dar noticia, a través de una adecuada recensión, de la aparición en el mercado lector en lengua castellana de uno de los, me atrevería a calificarlo así, *opera maxima* de nuestro querido y admirado Michael von Albrecht. Su monumental *Geschichte der römischen Literatur*, publicada por primera vez en un todavía muy cercano 1994, se ha convertido, con una rapidez inusitada para lo que es la filología clásica, en un enorme éxito de ventas y en una obra de referencia para todos los que nos dedicamos al estudio de la antigüedad clásica. Muy pronto tras su primera edición, el autor y su editorial alemana se «vieron obligados» a preparar una segunda edición, corregida y mejorada en cuanto a la bibliografía. Muy pronto también, la edición en dos volúmenes en rústica conoció (sana costumbre ésta que en nuestro mercado editorial no ha arraigado todavía) una versión para la biblioteca de bolsillo alemana, mucho más asequible económicamente hablando. Por si ello fuera poco, el libro se hizo accesible con rapidez también a los lectores en lengua inglesa y a los de la lengua italiana (admirable versión ésta debida a la pluma y al tesón de Aldo Setaioli, que no dudó en sacrificar un año sabático para dedicarlo a la traducción y adaptación del manual). Es evidente pues que no podía tardar mucho en llegar una versión castellana de esta *Historia de la Literatura Romana*, debida, por una parte, a la voluntad de una editorial con fuerte implantación en Hispanoamérica como es Herder y, por la otra, al enorme esfuerzo,

tesón y conocimientos que han puesto en su versión los traductores, colegas y amigos Dulce Estefanía y Andrés Pociña.

¿Y en qué radica el éxito de los dos volúmenes de Michael von Albrecht? Pues en algo muy sencillo, a nuestro entender: al enorme privilegio que supone para el lector, para cualquier lector, tener a su disposición las ideas, pensamientos, información, lecturas críticas y reflexiones sobre la literatura latina de quien por más de 40 años se ha dedicado a leerlo todo, a diseccionarlo todo y a explicarlo todo a sus estudiantes y a cuantos hemos tenido el acierto de querer escucharle. Todo el mundo puede aspirar a una empresa de estas características, pero muy pocos pueden llegar a verla culminada. Menos todavía lo harán con el acierto, amén de los méritos intrínsecos de su formación y conocimientos, de Michael von Albrecht. Quienes ya conocen los volúmenes pueden dejar de leer esta recensión porque sabrán perfectamente de qué les hablo. Quienes los conozcan ahora gracias a esta lectura tienen que saber, brevemente, que estamos delante de un planteamiento global en la explicación del fenómeno literario, que consigue conjuntar en un *totum* bien ordenado autores, géneros literarios, épocas y entorno cultural en su sentido más amplio, tanto en lengua griega como latina, todo para explicar en su globalidad la producción literaria (sin exclusiones románticas, ya superadas) en latín desde sus primeras manifestaciones (no se trata, a no confundirse, de Andronico, sino ya de las primeras manifestaciones que algunos lla-